

TEKST /
BORIS BRORMAN
JENSEN
Arkitekt, MAA
og Ph.d.

TEKST /
TOM NIELSEN
Arkitekt, professor
Arkitektskolen
Aarhus

DEN ØSTJYSKE MILLIONBY

DYSTRE UDSIGTER FOR ØSTJYSK NATUR

Den Østjyske Millionby fortsætter med at vokse støt og roligt, men det er desværre en **usammenhængende udvikling**. Hvis der ikke kommer en national og overordnet planlægning, har det dystre udsigter for de østjyske natur- og landskabsmæssige værdier.

Diskussioner om Den Østjyske Millionby fokuserer oftest på bilkøer og tabt arbejdstid på grund af fragmentarisk planlægning, men en overset og glemt debat handler om millionbyens naturværdier.

Den millionby, som strækker sig fra Kolding i syd til Randers i nord, er et resultat af en lang række enkeltstående beslutninger, som stort set alle er taget med et meget lokalt sigte. Hvis de tilbageværende naturværdier i den østjyske vækstregion skal sikres, kræver det dog en overordnet planlægning.

Det er måske vanskeligt for de enkelte østjyske kommuner at se gevinsterne ved et fremtidigt bæredygtigt og regionalt netværk, men ulemperne ved den nuværende laissez-faire politik er endnu nemmere at få øje på. Den nord-syd gående jyske livsnerve, som trækker vækst- og byudvik-

lingen, skærer nemlig istidslandskabets øst-vest gående ådale og vandsystemer midt over.

MISLYKKET FORSØG PÅ AT BESKYTTE NATUREN I ØSTJYLLAND

I 2006 forsøgte daværende miljøminister Connie Hedegaard og hendes folk i Miljøministeriet at sætte fokus på fænomenet *Den Østjyske Millionby*. Herved søgte de også at etablere en overordnet planlægning og beskyttelse af den østjyske natur.

Deres agenda var for det første at bevæge sig mod en mere differentieret planlægning, der afspejlede de stigende forskelle i udvikling mellem et vækst-, et hæng-på- og et udkantsdanmark. Et andet vigtigt mål var at igangsætte en koordineret planlægningsindsats, der kunne begrænse den store udbygning af virksom-

Randers set fra sydvest. Nord-syd-livsnerven versus naturens øst-vest-landskab. Det ses tydeligt, hvordan E45 og jernbanen overskærer Gudenådalene til højre og venstre i billedet og over store strækninger udgør en næsten uoverstigelig barriere for både dyr og mennesker.

heder langs E45 i Østjylland samt at sikre landskabelige kvaliteter og en synlig forskel mellem 'by' og 'land'. Midlet til at opnå dette var et såkaldt dialogprojekt mellem de 18 østjyske kommuner samt repræsentanter fra regionsrådene og ministerier.

Dialogprojektet om en overordnet planlægning løb imidlertid ud i sandet allerede tre år senere. Man fik udarbejdet en række rapporter og en samlet anbefaling med nogle overordnede retningslinjer for by- og landskabsudviklingen i den østjyske vækstregion. Sammenfatningens anbefalinger var klare, og forsiden af folderen var prydet med et diagram for Danmarks nye millionby.

Både ministerier og kommuner var principielt enige om, at såkaldte "værdifulde landskaber" i Østjylland skulle holdes fri for vækst, og at man skulle undgå korridorudvikling langs motorvejene. Istidslandskabets karakteristiske ådale skulle udgøre hovedstrukturen i det regionale naturnetværk, og byvæksten skulle koncentreres omkring morænelandskabets flader. Det kommunale selvstyreprincip, den interne konkurrence kommunerne imellem og uenighed om den fremtidige infrastrukturudbygning lukkede dog for bestræbelserne på at komme videre med planlægningen af Danmarks anden millionby.

LOKALE OG KORTSIGTEDE VÆKSTSTRATEGIER

Tidligere miljøminister Connie Hedegaards ambitioner om, at planlægningen skulle være helhedsorienteret og i respekt for naturen, miljøet og landskabet, ser desværre ud til at have været og til fortsat at være underlagt de østjyske kommuners lokale og kortsigtede vækststrategier.

Trekantområdet har en vel fungerende lufthavn og arbejder sammen om at styrke deres industriklynge, mens de drømmer om en udvidelse af Hærvejsmotorvejen, der kan gøre området til et bindeled mellem Midt- og Vestjylland og resten af Europa. Business Region Aarhus har arbejdet for egen lufthavn og en forbindelse over Kattegat, der vil hægte regionen på København. Aarhus og Trekantsområdets interesser er derfor modstridende, og der er ingen incitamenter til at hjælpe konkurrenten på vej. Resultatet er, at den fælles forpligtelse til at sikre kommende generationers oplevelse af de østjyske ådales enestående skønhed og naturværdier er skubbet i baggrunden.

FORSTÅElsen AF BYER OG LANDSKAB SKAL REVIDERES

Den manglende kommunale iver efter en overordnet planlægning af et sammenhængende Østjylland er dog ikke bare et forvaltningsmæssig spil eller en kamp om lokal selvbestemmelse.

Den Østjyske Millionby er en u håndterlig udfordring for både bykonger, byplanlæggere og al-

mindelige borgere, fordi en samlet vision for regionen fordrer en udvidet eller anderledes forståelse af, hvad en by er, og hvad der definerer et centrum. Hvis drømmen om en østjysk millionby skal vækkes til live som en fælles vision, skal de østjyske kommuner i gang med at komplementere hinanden. De skal dyrke deres oplagte forskelle i stedet for i vid udstrækning at konkurrere på de samme faktorer.

De gamle købstæders roller som egnscenter for et fast opland skal revideres, og den traditionelle relation mellem bebyggelse og landskab skal gentænkes. Især det sidste forhold kræver omtanke, fordi bosætning og mobilitet ikke længere styres efter faste hierarkier af servicecentre. Ankerpunktet for moderne menneskers livsinteresser - arbejde, bolig, sundheds- og dagsinstitutioner, rekreative landskaber, sportsfaciliteter, indkøbsmuligheder - ligger nødvendigvis ikke længere i centrum af de historiske købstæder.

NATIONALT ANSVAR

Det grundlæggende problem ved det overordnede samarbejde i Østjylland er, at nord-syd-livsnerven i Den Østjyske Millionby skærer istidslandskabets øst-vest-gående ådale og vandsystemer over. Den beskyttelse af naturområder, som Fingerplanen har været garant for i hovedstadsområdet, er derfor ikke mulig i Østjylland.

Der skal en helt anden netværksbaseret forståelse af byer og landskaber på banen. Det kort- og landskabsanalyse materiale, som By- og Landskabsstyrelsen i sin tid fik udarbejdet, er et rigtigt godt udgangspunkt for det videre arbejde med at udvikle en fremsynet regional landskabsplan for Østjylland. På grund af den særlige stedbunde by- og landskabsudvikling i Østjylland ligger ansvaret for at sikre den østjyske natur derfor i sidste ende i de overordnede nationale hænder. ●